

Članek, objavljen je v reviji ZRSŠ Slovenščina v šoli: Žveglič, M., *Slovenščina na primarni stopnji in v prvem obdobju sekundarne stopnje izobraževanja v sistemu Evropske šole*. Slovenščina v šoli, 2020, 4–27.

Dr. Marija Žveglič, Zavod RS za šolstvo, OE Celje

SLOVENŠČINA NA PRIMARNI STOPNJI IN V PRVEM OBDOBJU SEKUNDARNE STOPNJE IZOBRAŽEVANJA V SISTEMU EVROPSKE ŠOLE

Sinopsis: V prvem delu prispevka je predstavljen izobraževalni sistem Evropske šole, njegova vloga v Evropski uniji, pravnoformalni ter pedagoški okvir delovanja sistema, s posebnem poudarkom na vlogi Republike Slovenije pri razvoju in spremljanju programa Evropskih šol in zagotavljanju kvalitete poučevanja in učenja. Drugi del prispevka se osredotoča na položaj in vlogo slovenščine v Evropskih šolah, na temeljne kurikularne dokumente za pouk slovenščine, na cilje ter na didaktična izhodišča za pouk slovenščine na primarni stopnji in v prvem obdobju sekundarne stopnje izobraževanja.

Ključne besede: *slovenščina, Evropske šole, primarna stopnja, zagotavljanje kvalitete poučevanja, pouk slovenščine, učni načrti, splošni cilji, didaktična izhodišča*

1. Položaj in vloga sistema Evropske šole v Evropski uniji

V Evropski uniji, kjer se v zadnjih desetletjih na eni strani poudarja globalizacija in delovna in siceršnja mobilnost, na drugi pa večjezičnost in medkulturnost, je postalo nujno, da se otrokom uslužbencev institucij Evropske unije in drugih evropskih institucij zagotovi večjezično in večkulturno izobraževanje, s posebnim poudarkom na izobraževanju v učenčevem prvem/maternem jeziku.

Medvladni šolski sistem Evropska šola s sedežem v Bruslju (*Convention defining the Statute of the European Schools*, 1994), ki otrokom uslužbencev institucij Evropske unije ter drugih evropskih in svetovnih institucij takšno izobraževanje omogoča, deluje v 6 državah članicah Evropske unije, vanj je vključenih 13 šol s statusom javnih šol, ki organizirajo izobraževanje na predšolski ravni v trajanju dveh let, na primarni petletno izobraževanje v dveh obdobjih (1.–2. in 3.–5. razred) in na sekundarni stopnji sedemletno izobraževanje v treh obdobjih (1.–3., 4.–5. in 6.–7. razred), izobraževanje pa se zaključi z Evropsko maturo (*Revision of the Decisions of the Board of Governors concerning the organisation of studies and courses in the European Schools*, 2019 in *Internal structures in the nursery, primary and secondary cycles*, 2019).

1.1 Pravnoformalni okvir delovanja sistema Evropske šole

Za začetek sistema Evropske šole štejemo leto 1953, ko je bila v Luksemburgu ustanovljena prva tovrstna šola, sledile so ji šole v Belgiji, Italiji, Nemčiji, na Nizozemskem, v Združenem kraljestvu in Španiji. Trenutno je v sistem vključenih nekaj manj kot 30.000 učencev, pouk izvaja več kot 1400 učiteljev, začasno premeščenih iz držav članic ali učiteljev iz lokalnega okolja (*Locations of the European Schools*, 2020).

Za upravljanje, financiranje in program Evropskih šol so soodgovorne države članice skupaj z Evropsko komisijo. S svojimi predstavniki¹ sodelujejo v delovnih telesih Evropskih šol: Odbor inšpektorjev

---

¹ Predstavnice Republike Slovenije v delovnih telesih Evropskih šol so: po upokojitvi dolgoletne guvernerke Melite Steiner je guvernerka Tatjana Jurkovič (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS), inšpektorica primarne stopnje je Marija Žveglič, po upokojitvi dolgoletne inšpektorice sekundarne stopnje Mojce Poznanovič Jezeršek pa je sedaj inšpektorica sekundarne stopnje Miriam Stanonik (Zavod RS za šolstvo).

primarne stopnje, Odbor inšpektorjev sekundarne stopnje, Mešani odbor inšpektorjev, Skupni pedagoški odbor, Odbor za proračun in Svet guvernerjev.

Temeljni cilj programa Evropskih šol je učencem zagotavljati formalno izobrazbo, različne pismenosti, posebej še visoko funkcionalno pismenost v materinščini in tujih jezikih. Šola učencem zagotavlja tudi ohranjanje lastne kulturne identitete, hkrati pa spodbuja medkulturnost, strpnost in večjezičnost, kar predstavlja temelje sobivanja v sodobni družbi. V vsaki šoli je več jezikovnih sekcij, v vsaki sekciji se program izvaja v njenem jeziku. Otroci obiskujejo tisto jezikovno sekcijo, ki ustreza njihovemu maternemu jeziku.²

Države članice sistem Evropskih šol tudi sofinancirajo na način, da svoje učitelje, direktorje, ravnatelje ali druge strokovne delavce napotijo na delo v posamezne evropske šole. Matična država napotenim delavcem krije njihovo osnovno nacionalno plačo, razliko do polne plače pa po predpisih Evropskih šol krije šola. Glede na dogovor o enakomernejši delitvi stroškov med državami članicami se po letu 2014 prispevek države članice določi tako, da se ugotovi število delavcev, ki jih mora napotiti posamezna država, v sorazmernem deležu s številom/deležem vpisanih otrok.

Republika Slovenija je pravico do izobraževanja otrok slovenskega osebja evropskih institucij in stalnih predstavništev držav članic v Evropskih šolah pridobila aprila 2004 z ratifikacijo Konvencije o statutu Evropskih šol. Z izvajanjem pouka slovenščine je začela v šolskem letu 2004/2005 v Evropski šoli Bruselj I, kjer je še danes vpisanih največ slovenskih otrok, kasneje tudi v Evropskih šolah Luksemburg II, Karlsruhe in Frankfurt na Majni, München, Varese in Bergen.

Slika 1: Evropska šola Bruselj I (<http://www.eeb1.com/en/welcome/>)

Zaradi velike koncentracije uslužbencev evropskih in svetovnih inštitucij v Evropski uniji smo na podlagi priporočila Evropskega parlamenta po letu 2005 pričeli odpiranju sistema Evropske šole v smeri ustanavljanja t. i. akreditiranih Evropskih šol. Gre za šole, ki izvajajo izobraževanje, skladno s programom in pedagoškimi zahtevami, ki veljajo za Evropske šole, delujejo pa izven njenih administrativnih in finančnih okvirov. V nacionalnem sistemu ima večina akreditiranih Evropskih šol status javnih šol. V skladu s predpisi Evropskih šol so akreditirane Evropske šole podvržene postopku akreditacije, dana pa jim je določena avtonomija pri izvajanju programa (*Regulations on Accredited European Schools*, 2019).

Akreditiranih Evropskih šol je trenutno 18, od tega največ v Luksemburgu, Franciji in Italiji, 6 šol pa je v akreditacijskem postopku (*Locations of the Accredited European Schools*, 2020). V Sloveniji od 1. 9. 2018 deluje Evropska šola Ljubljana z angleško in s slovensko jezikovno sekcijo na primarni ravni izobraževanja, s 1. 9. 2020 pa tudi v prvem obdobju sekundarne ravni izobraževanja (*Pravilnik o izvajanju programa Evropske šole Ljubljana*, 2018).

---

² Čeprav je učenje tujih jezikov v Evropskih šolah zelo pomembno, je treba posebej poudariti, da ne gre za jezikovne šole, prav tako ne govorimo o mednarodnih šolah, temveč o medvladnem sistemu šol.

Slika 2: Spletna stran Evropske šole Ljubljana (<https://eslj.sclj.si/>)

1.2 Pedagoški okvir delovanja Evropskih šol

Evropske šole imajo, čeprav fizično razporejene kar po 6 državah Evropske unije, akreditirane pa celo po 15 državah, enotna programska in kurikularna izhodišča ter predmetnik za vse ravni šolanja. Izobraževanje poteka po veljavnem enotnem programu Evropskih šol, v skupnem trajanju 14 let. V predšolski program se načeloma lahko vključijo otroci, ki v koledarskem letu dopolnijo 4 leta, primarno stopnjo lahko obiskujejo otroci v starosti od 6 do 10 let, sekundarno stopnjo pa otroci, stari od 11 do 18 let. Dijaki lahko šolanje zaključijo z Evropsko matura.

Med splošnimi cilji sta v sistemu Evropske šole v ospredju dva cilja, in sicer zagotavljanje formalne izobrazbe in spodbujanje osebnega razvoja učencev v širšem družbenem in kulturnem kontekstu. Formalno izobraževanje vključuje razvijanje zmožnosti, tako znanj, veščin kot tudi odnosov na raznih področjih. Osebni razvoj učenca poteka v različnih duhovnih, moralnih, družbenih in kulturnih kontekstih, vključuje pa zavedanje o ustreznem vedenju, razumevanju okolja, v katerem učenci živijo. Vse navedeno omogoča razvoj njihove osebne identitete ter zavedanja o bogastvu evropskega kulturnega prostora. K razvijanju in ohranjanju lastne nacionalne identitete in k večjemu spoštovanju tradicije vsake posamezne države in regije v Evropi naj bi učence vodile ozaveščenost in izkušnje skupnega življenja v Evropi.

Če želijo učenci Evropske šole kot bodoči državljani Evrope in sveta odgovoriti na izzive hitro spreminjajočega se sveta, potrebujejo vrsto kompetenc. Izhajajoč iz dokumenta Evropski okvir ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje³, ki sta ga leta 2006 sprejela Evropski svet in Evropski parlament, vključno s posodobitvami iz leta 2018, je v ospredju osem ključnih kompetenc, ki jih posamezniki potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, aktivno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlovanje: pismenost; večjezičnost; matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca; digitalna kompetenca; osebnostna, družbena in učna kompetenca; državljanska kompetenca; podjetnostna kompetenca ter kulturna zavest in izražanje.

Zagotovilo, da učenci lahko razvijajo vseh osem ključnih kompetenc, je izvajanje pouka na podlagi enotnih učnih načrtov Evropskih šol, razen učnih načrtov za pouk materinščine/prvega jezika, ki so različni. Učne načrte skladno z izhodišči, opredeljenimi v dokumentu *Structure for all syllabuses in the system of the European Schools* (2019), pripravljajo nacionalni inšpektorji, v sodelovanju z zunanjimi eksperti in učitelji praktiki. Ravno v letošnjem letu prihaja do pomembnih sprememb v strukturi učnih načrtov. Trend je, da bi bili učni načrti kot osnovni kurikularni dokumenti bistveno krajši kot do sedaj, vsebovali pa bi zgolj temeljna izhodišča za načrtovanje pouka posameznega predmeta, medtem ko bi v luči večje strokovne avtonomije učitelji podrobne cilje, vsebine idr. načrtovali v svojih letnih in sprotnih pripravah na pouk, prav tako opredelili oblike in metode pouka. Temeljna poglavja učnih načrtov

³ Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Uradni list Evropske unije L 394/10, 18. 12. 2006, ter C 189/7, 4. 6. 2018.

ostajajo enaka (to so splošni cilji, didaktična priporočila, učni cilji in vsebine, ocenjevanje z obveznimi opisniki dosežkov ter priloge), toda bistveno se spreminja obseg posameznih poglavij.⁴

Načrtovanje pouka na letni in sproti ravni na podlagi učnega načrta za posamezni predmet je v sistemu Evropske šole obvezno. Učitelji so pri podrobnostih načrtovanja, tj. kako razporedijo operativne cilje in vsebine v učne sklope (in povežejo cilje z vsebinami), avtonomni, toda v letnih in sprotih pripravah morajo biti zajeti bistveni elementi načrtovanja, ki so skladni z učnimi načrti za posamezne predmete in ostalimi kurikularnimi dokumenti.⁵ Pri načrtovanju ocenjevanja morajo imeti pomembno vlogo opisniki dosežkov, priloženi k posameznim učnim načrtom; učni načrti Evropskih šol namreč nimajo standardov, ki so npr. v slovenskem izobraževalnem sistemu vodilo pri ocenjevanju.

Obrazec pri načrtovanju pouka na makro in mikro ravni za učitelja ni predpisan (je pa na voljo), pričakuje pa se, da bo učitelj upošteval priporočilo, da naj šolski predmetni strokovni aktivni dosežejo čim večje soglasje o bistvenih elementih individualnih priprav na pouk.⁶ Predpostavlja se tudi čim bolj poenotena raba terminologije, saj določen harmonizacijski učinek nastane prav zaradi rabe enotne terminologije. Učitelji v sistem Evropske šole prihajajo iz različnih šolskih sistemov z zelo različnimi praksami pri načrtovanju pouka, nenazadnje se tudi strokovno izrazje v posameznih državah, regijah in celinah lahko precej razlikuje.

V organizacijskem smislu se primarna stopnja deli na prvo obdobje (1. in 2. razred) in drugo obdobje (3., 4. in 5. razred), sekundarna stopnja pa na tri obdobja, in sicer od 1. do 3. letnika, 4. in 5. letnik, tretje obdobje, tj. 6. in 7. letnik, pa se zaključijo z Evropsko maturo. Na primarni stopnji so podobno kot v drugih izobraževalnih sistemih v ospredju predmeti *prvi jezik/materinščina*, *drugi/tuji jezik*, *matematika*, *glasba*, *umetnost* in *šport*, posebnost pa je predmet *Evropske urice*, pri katerem se združujejo učenci iz različnih jezikovnih sekcij, učni jezik pa je eden drugih/tujih jezikov (J2). Rekreativna je za učence obvezna in sodi v predmetnik. Na sekundarni stopnji predmeta *Evropske urice* ni, se pa premo sorazmerno poveča tako število učnih predmetov kot tudi možnost dijakove izbire, kar je posebej razvidno pri pouku jezikov, učenec se namreč v času šolanja lahko uči do 5 drugih/tujih jezikov. Drugi tuji jezik (J2) se učenci obvezno začnejo učiti v 1. razredu primarne stopnje, tretji tuji jezik (J3) pa v 1. razredu sekundarne stopnje. Učenci v sistemu Evropske šole lahko obiskujejo tudi pouk religije ali konfesionalne etike.

Ocenjevanje na primarni stopnji Evropskih šol je formativno in sumativno. Gre za proces, v katerega je vključenih več udeležencev, predvsem učitelji in učenci pa tudi starši, ki sistematično spremljajo proces

---

⁴ Februarja 2020 je veljavo stopila nova enotna predloga za oblikovanje besedila, ki zelo natančno opredeljuje tudi obseg besedila. Poglavje Didaktična priporočila lahko obsega največ 1 stran, poglavje o učnih ciljih največ 3 strani, poglavje Vsebine pa največ 5 strani. Za poglavje Priloge omejitve strani ne veljajo, tako da je pri pripravi učnih načrtov po novih pravilih trenutno opazna praksa premeščanja podrobno razdelanih didaktičnih priporočil, učnih ciljev in vsebin v poglavje priloge. Vprašanje je, kako dolgo bo skupina za zagotavljanje kvalitete učni načrtov, ki deluje pod okriljem podgoškega oddelka generalnega sekretariata Evropskih šol, takšno prakso dopuščala.

⁵ Pri poglobljenem načrtovanju pouka na letni in sproti ravni je učiteljem poleg splošnih dokumentov, npr. *General Rules of the European Schools (2020)*, na voljo več internih podpornih specifičnih dokumentov, mdr. *Harmonisation of the annual and period planning*, prav tako dokumenta *Quality assurance and promotion*, *European schools in Guidelines for planning in the nursery and primary school of European Schools*.

⁶ Med inšpektorji, ravnatelji in učitelji teče poglobljena razprava o načrtovanju pouka v smeri določitve minimalnega števila (bistvenih) elementov letne in sprotne priprave. Aktualno je tudi vprašanje, v kolikšni meri naj učitelj v letno pripravo na pouk posameznega predmeta vključuje 8 ključnih kompetenc. Jasno je npr., da bo pri pouku prvega jezika 1. ključna kompetenca, tj. *pismenost*, vključena v zelo veliki meri, prav tako 8. kompetenca, tj. *kulturna zavest in izražanje*, ostale ključne kompetence pa bodo vključene v manjši meri. Prav tako je jasno, da bo 1. kompetenca, *pismenost*, v določenem obsegu prisotna pri pouku vseh predmetov v predmetniku (»vsak učitelj je učitelj jezika«, s tem da se nejezikovni učitelj osredotoča predvsem na strokovno terminologijo), toda pri različnih predmetih bodo v ospredju druge kompetence, npr. pri matematiki 3. kompetenca, tj. *matematična, naravoslovna, tehniška in inženirska kompetenca*. Posebej aktualno je vprašanje vključevanja *digitalne kompetence* in kompetence *podjetnost*. V končni fazi morajo biti vse ključne kompetence vključene pri vseh predmetih. Gotovo povsod ne bodo vključene v enakem obsegu, ni pa dovolj, da so pri posameznem predmetu vključene samo predmetno specifične kompetence. V ospredju je torej razprava o tem, v kolikšni meri in kako je mogoče v učiteljev načrt pouka, raznih dejavnosti, projektov idr., predvsem pa prakso, vključiti vseh 8 ključnih kompetenc, tako na primarni kot tudi sekundarni stopnji šolanja.

učenja in učne dosežke in zagotavljajo objektivnost; za to imajo na voljo številna orodja. Različni udeleženci uporabljajo različna orodja oz. instrumentarij, skladno z vlogo, ki jo imajo v izobraževanju učencev in pri zagotavljanju njihovih potreb.

Skladno z načeli ocenjevanja na primarni stopnji Evropskih šol, izhajajoč iz dokumentov *Assessment Policy in the European Schools (2011)* in *Assessment tools for the Primary Cycle of the European Schools (2018)*, je uporaba nekaterih orodij oz. instrumentarija obvezna, raba drugih pa je priporočena. Obvezno je: učni cilji in zmožnosti učnega načrta kot izhodišče; ocenjevalne lestvice, merila/kriteriji in opisniki dosežkov (zaradi harmonizacije v razredu, med razredi in jezikovnimi sekcijami); samovrednotenje; portfolio; prijavnica za vpis (kot informacija in vodnik za spremljanje napredka); sestanki s starši; ob koncu prvega in drugega polletja pa se izda spričevalo, t. i. šolsko poročilo. Priporočeno pa je: opazovanje, testi, preizkusi znanja, vrstniško vrednotenje, vodenje evidenc, zbiranje podatkov in informacij, analiziranje, ugotavljanje potreb, ugotavljanje vplivov, določanje ciljev in druge oblike po izbiri šole. Ta instrumentarij je pomemben, saj je tako poleg določene ravni objektivnosti zagotavljana tudi harmonizacija v razredu, med razredi, jezikovnimi sekcijami in šolami v sistemu Evropskih šol, tudi med akreditiranimi Evropskimi šolami.

Posebna pozornost se namenja sistematičnemu zbiranju učenčevih izdelkov, ki kažejo njegov trud, napredek in dosežke na enem ali več področjih, in sicer v obliki portfolia. Portfolio ni edino orodje za ocenjevanje, toda skupaj z drugimi orodji sooblikuje sistem za spremljanje in vrednotenje učenčevega razvoja ter pomaga prikazati učinkovitost poučevanja in učenja. Učenci se predvsem sami odločajo o tem, kateri izdelki bodo vloženi v portfolio, To jim omogoča, da načrtujejo svoj napredek pri učenju, da odkrijejo, kaj na raznih stopnjah učnega procesa vedo, kaj razumejo, kaj lahko dosežejo in kako se ob tem počutijo. S portfoliom si lahko zastavijo učne cilje, te redno pregledujejo in prevzamejo odgovornost za lastno učenje. Ta postopek je za razvoj samovrednotenja temeljen. Učiteljeva naloga prti tem je, da tankočutno vodi učenca in ga pri izboljšanju samovrednotenja podpira. Portfolio pomaga učitelju, učencu in staršem, da ocenijo in ovrednotijo, kako učenec razvija svoje zmožnosti oz. dejanskem napredku pri razvijanju zmožnosti.

Šolsko poročilo je del sistema orodij za ocenjevanje in pomeni popolni profil otroka (ne samo zbirke ocen) s formativnimi in sumativnimi ocenami učnih procesov in z rezultati prvega in drugega polletja. Gre za kombinacijo štiristopenjske ocenjevalne lestvice, pisnih komentarjev/pripomb in opisov otrokovih močnih področij ter področij za nadaljnji razvoj. V šolskem poročilu učitelj beleži stopnjo doseganja učnih ciljev (kroskurikularno in po predmetih). Učenci in starši prejmejo šolsko poročilo na koncu vsakega polletja (februarja in julija), na posebnih obrazcih, tako za predmet kot tudi kroskurikularno področje. V drugem polletju so vključeni rezultati (ob lestvici) prvega polletja, tako da je prikazan učenčev napredek. O napredovanju učenca v višji razred odloča razredni učiteljski zbor. Učenci z individualnim načrtom izobraževanja prejmejo enaka šolska poročila kot drugi učenci.

1.3 Razvoj sistema Evropske šole in zagotavljanje kvalitete poučevanja in učenja v Evropskih šolah

Za pripravo in izvajanje programa Evropskih šol so, kot že navedeno, soodgovorne države članice skupaj z Evropsko komisijo. Vsaka država članica neposredno sodeluje s po dvema inšpektorjema, ki opravljata tako razvojno, svetovalno kot tudi nadzorno delo. V tem je bistvena razlika med delovanjem strokovnjaka takšnega profila v Evropski šoli in v slovenskem izobraževalnem sistemu. V Sloveniji takšno delo opravljata dve osebi v dveh ločenih institucijah (pedagoški svetovalec na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo in šolski inšpektor na Inšpektoratu Republike Slovenije za šolstvo in šport), v sistemu Evropske šole pa ena sama oseba, tj. inšpektor. Inšpektorja v sodelovanju z zunanjimi eksperti skrbita za razvoj sistema, pripravljata kurikularne in druge dokumente in jih uvajata, hkrati pa prek različnih mehanizmov skrbita tudi za zagotavljanje kvalitete pouka ter za nadzor oz. (samo)evalvacijo na posamezni stopnji izobraževanja.

Operativne naloge inšpektorjev so opredeljene v internem zbirniku nalog *Pedagogical Development and Quality Assurance of the European Schools*, ki jih pripravljata generalni sekretariat Evropskih šol in

vsakokratno predsedstvo, določeno po nacionalnem ključu. Republika Slovenija je odborom inšpektorjev in pedagoškemu odboru predsedovala v š. l. 2009/2010 (Žveglič, Poznanovič, 2009).

Med dokumenti, ki zagotavljajo sistemski okvir Evropskih šol in neposredno urejajo to področje, je treba najprej izpostaviti dokument *Quality Assurance and Development in the European Schools* iz leta 2000 (s posodobitvami velja še danes), v katerem je zagotavljanje kakovosti opredeljeno kot pomembna prednostna naloga vseh deležnikov sistema, predvsem pa šol samih. Namen dokumenta je pomagati šolam, da (samo)ocenijo kakovost poučevanja, ne da bi pri tem zapadle v preveliko uniformiranost. Z diahronega vidika dokument opredeljujemo kot enega prvih splošnih dokumentov v sistemu, ki je izpostavil nujnost zagotavljanja kvalitete poučevanja in opredelil področja s kriteriji in kazalniki – od pomena šolske klime, vloge posameznih kurikularnih dokumentov, upravljanja šol, usposobljenosti učiteljev, učnih dosežkov, vloge staršev idr. Sledili so mu dokumenti, ki so kvaliteto poučevanja opredelili na konkretni ravni ter opredelili standarde poučevanja.

Pomembno vlogo pri zagotavljanju kvalitete poučevanja in učenja ter harmonizaciji sistema ima tudi dokument *Quality Teaching in the European School – Booklet* (2015), v katerem so opredeljena jasna in konkretna pričakovanja glede doseganja standardov poučevanja. Posamezna področja, od načrtovanja in izvajanja pouka, diferenciacije pedagoške klime do ocenjevanja, prav tako delovanje učitelja izven razreda oz. v šolski skupnosti in izven šole oz. v sistemu Evropske šole, so zelo natančno opredeljena, dodan pa je tudi instrumentarij za (samo)vrednotenje, kar učitelju in zunanjemu elevatorju, tj. direktorju in inšpektorju, omogoča veljavno, pošteno in zanesljivo evalvacijo oz. oceno učitelja in nenazadnje tudi načrtovanje nadaljnjega strokovnega spopolnjevanja.

Prva naloga inšpektorjev, vključno s slovenskima inšpektoricama, je sodelovanje pri razvoju in spremljanju programa Evropskih šol, kar pomeni pripravo temeljnih strokovnih podlag za odbore inšpektorjev, pedagoški odbor (*Rules of Procedure for the Joint Teaching Committee*, 2016) ter svet guvernerjev, poleg tega še opredeljevanje pedagoških, didaktičnih in specialno didaktičnih prioritet na način, da sodelujeta v Odboru inšpektorjev primarne in sekundarne stopnje, v Združenem odboru inšpektorjev in Pedagoškem odboru Evropskih šol. Naloga zajema tudi vodenje⁷ posameznih delovnih skupin in sodelovanje v specifičnih delovnih skupinah, pomembnih za Republiko Slovenijo, npr. v povezavi z jezikovno politiko, učenci brez lastne jezikovne sekcije – t. i. SWALS, učenci s posebnimi potrebami – SEN; s posameznimi učnimi predmeti, z razvijanjem digitalne zmožnosti; specifičnimi projekti; s stalnim strokovnim usposabljanjem učiteljev slovenščine idr.

Slika 3: Zasedanje odborov inšpektorjev v Bruslju v živo (2017) in na daljavo (2020)

V drugi skupini nalog, tj. priprava novih kurikularnih dokumentov in posodabljanje veljavnih in kurikularnih dokumentov ali delov dokumentov za pouk slovenščine idr. učnih predmetov v sistemu Evropske šole, velja izpostaviti pripravo, stalno posodabljanje ter uvajanje učnega načrta za slovenščino kot prvi jezik (J1) na primarni in sekundarni stopnji Evropskih šol. Posebna skrb za pouk slovenščine se namenja tudi pouku slovenščine na predšolski stopnji. Odkar deluje Evropska šola Ljubljana, je aktualna tudi priprava učnega načrta za pouk slovenščine kot tretjega jezika (J3) na sekundarni stopnji

⁷ V letih 2006–2012 vodenje delovne skupine IKT na predšolski in osnovni šolski ravni (*ICT Nursery and Primary Working Group*) ter sodelovanje v delovni skupini za pouk na daljavo, poleg tega sodelovanje v usmerjevalni skupini za rabo IKT v Evropski šoli (*ICT Steering Committee*); na sekundarni stopnji pa v letih 2019–2020 vodenje festivala umetnosti in glasbe (*FAMES – Festival for Art and Music of the European Schools*).

Evropskih šol, kajti realno je pričakovati, da bodo učenci predvsem zaradi lokacije šole, kjer obiskujejo sekundarno stopnjo, kot J3 oz. drugi tuji jezik izbrali prav slovenščino⁸.

Zagotavljanje kakovosti poučevanja in učenja kot ena od prioritarnih nalog se nanaša na celoten sistem, slovenski inšpektorici pa posebno pozornost namenjata predmetu slovenščina, vključno s slovenščino v slovenski jezikovni sekciji akreditirane Evropske šole Ljubljana. Ta stalna naloga zajema: uvajanje novih napotnih učiteljev, uvajanje novih lokalno zaposlenih učiteljev slovenščine; izobraževanje učiteljev slovenščine in učiteljev drugih predmetov, vključno z učitelji v slovenski in angleški sekciji Evropski šoli Ljubljana, v klasični obliki in na daljavo (*Framework for and organisation of continuous professional development in the European Schools*, 2016); svetovanje in podporo različnim deležnikom sistema (direktorjem, namestnikom direktorjev, učiteljem, staršem); spremljavo implementacije odločitev Sveta guvernerjev, uvajanje aktualnih novosti (veljavnih po vsakokratnih zasedanjih odborov); prav tako skrb za ustrezna učbeniška, strokovna in leposlovna gradiva za pouk slovenščine, maturitetna gradiva⁹; urejanje interne spletne učilnice *Slovenščina v sistemu Evropske šole* idr.

Inšpektorji Evropskih šol, vključno s slovenskima inšpektoricama, *de jure* in *de facto* izvajajo tudi nadzor za zagotovitev kakovosti poučevanja in učenja pri predmetu slovenščina in vseh drugih učnih predmetih v sistemu Evropske šole, vključno z akreditirano Evropsko šolo Ljubljana. Nadzor se nanaša tako na osebje v sistemu Evropske šole kot tudi celoten sistem Evropskih šol¹⁰. Individualna evalvacija napotnih in lokalno zaposlenih učiteljev slovenščine idr. učiteljev, ki poučujejo slovenske učence, in učiteljev drugih predmetov, poteka v učiteljevem 2. in 5. letu službovanja, izvajata pa jo inšpektor in namestnik direktorja šole na posamezni stopnji izobraževanja. Od ocene inšpektorja je odvisno učiteljevo nadaljnje opravljanje dela v sistemu Evropske šole. Učitelj lahko delo opravlja največ 9 let z možnostjo največ triletnega podaljšanja. Individualno evalvacijo namestnikov direktorjev/ravnateljcev na šolah s slovenskimi učenci opravljajo direktor šole, nacionalni (slovenski) inšpektor ter izbrani inšpektor druge države članice, prav tako v ravnateljstvu 2. in 5. letu opravljanja dela. Namestnik direktorja/ravnatelj mora izpolnjevati vse zahtevane pogoje, da lahko nadaljuje z opravljanjem dela.¹¹

V zadnjo skupino nalog, a ne najmanj pomembno, sodi povezava sistema Evropske šole in nacionalnega izobraževalnega sistema, zajema pa neposredno povezovanje šolskih sistemov, informiranje različnih deležnikov (študijska srečanja učiteljev, srečanja ravnateljcev, strokovne revije), s pedagoškega vidika pa predvsem širjenje dobre prakse tako pri načrtovanju kot tudi izvajanju pouka, diferenciaciji in ocenjevanju znanja. Inšpektor je tudi povezovalac z matičnim jezikovnim in kulturnim prostorom.

---

⁸ Zahtevna skupina nalog, vezana na delovanje slovenske sekcije v Evropski šoli Ljubljana, zajema terminološki pregled prevodov učnih načrtov za vse predmete primarne in sekundarne stopnje iz angleškega/francoskega/nemškega jezika v slovenski jezik. Slovenski inšpektorici to nalogo izvajata v tesnem sodelovanju s predmetnimi svetovalci Zavoda RS za šolstvo. Terminološki pregled se v prvi vrsti nanaša na prevode učnih načrtov, poleg tega tudi na prevode obveznih delovnih zvezkov, npr. za matematiko *Intermath* v 1.–5. razredu primarne stopnje slovenske sekcije Evropske šole Ljubljana.

⁹ Nacionalni inšpektor sekundarne stopnje praviloma skrbi tudi za kvaliteto predmaturitetnih, maturitetnih in letnih izpitov pri predmetu slovenščina, vodi pa tudi eno od splošnih maturitetnih komisij na posamezni šoli, spremlja vrednotenja pisnih preizkusov pri maturi iz slovenščine in drugega predmeta ter sodeluje v komisiji za pritožbe.

¹⁰ Poleg individualnega nadzora učiteljev in ravnateljcev inšpektorji sodelujejo tudi v skupinah inšpektorjev iz različnih držav članic pri nadzoru celotnega sistema Evropske šole, in sicer pri nadzoru/evalvaciji posamezne Evropske šole in pri reviziji akreditirane Evropske šole. Evalvacija posamezne celotne šole traja od 3-5 dni in zajema pregled dokumentacije, opazovanje pouka, pogovor z različnimi notranjimi in zunanji deležniki šole, zaključni pa se s poročilom, v katerem so šoli podana priporočila za odpravo pomanjkljivosti. Po določenem obdobju tim inšpektorjev šolo zopet obišče in preveri udejanjanje priporočil.

¹¹ V komisiji Ministrstva RS za izobraževanje, šolstvo in šport slovenski inšpektorici sodelujeta pri izboru napotnih učiteljev slovenščine idr. učnih predmetov (poleg učiteljev slovenščine najpogosteje učiteljev angleškega jezika), neposredno z Evropskimi šolami pa tudi pri izboru lokalno zaposlenih učiteljev slovenščine. Vključeni sta tudi v izbor slovenskih in drugih namestnikov direktorjev Evropskih šol.

2 Položaj in vloga slovenščine v Evropskih šolah

2.1 Pouk jezikov v Evropskih šolah

Pismenost in večjezičnost sta med osmimi ključnimi kompetencami v vsakem izobraževalnem sistemu v ospredju. Še posebej to velja za sistem Evropske šole, kajti zaradi mednarodnega značaja šole, večjezičnosti in večkulturnosti učnega okolja znanje jezikov igra ključno vlogo pri uspešnem učenju. Evropske šole so že od svoje ustanovitve znane po zagotavljanju kakovosti večjezičnega izobraževanja in po sistematični jezikovni politiki. Pedagoška načela poučevanja in učenja jezikov ter zagotavljanje informacij o načinih uresničevanja teh načel v šolski praksi so opredeljena v vsakokratnem dokumentu o jezikovni politiki.

V aktualnem dokumentu *Language Policy of the European Schools* (2019) so opredeljena tri temeljna načela poučevanja in učenja jezikov v Evropskih šolah: primarni pomen maternega jezika (J1), podpora nacionalnim/uradnim jezikom vsake države članice Evropske unije in možnost večjezičnega izobraževanja. Za izvajanje teh načel je pomembna tudi pravica do vpisa učencev v jezikovno sekcijo, spodbujanje večjezičnosti z obveznim poučevanjem treh jezikov (materinščina in dva tuja jezika) in spodbujanje razvoja jezikovnih kompetenc s pomočjo didaktičnega koncepta CLIL (nejezikovni predmet v tujem jeziku).

Učenje prvega jezika (J1)/materinščine/dominantnega¹² jezika je obvezno v času celotnega šolanja (od predšolske stopnje do mature), drugi jezik/prvi tuji jezik (J2¹³) se učenci obvezno učijo od 1. razreda primarne stopnje naprej (izbirajo med angleščino, francoščino in nemščino), tretji jezik/drugi tuji jezik (J3) pa se kot obvezni jezik uvede v 1. razredu sekundarne stopnje.¹⁴

Četrti jezik/tretji tuji jezik (J4) se pričnejo učenci učiti v 4. razredu sekundarne stopnje, peti jezik/četrti tuji jezik (J5) pa se uvaja kot komplementarni predmet v 6. in 7. razredu sekundarne stopnje. Tretji, četrti in peti jezik je lahko katerikoli izmed uradnih jezikov Evropske unije, od 2. razreda sekundarne stopnje se lahko učenci učijo tudi latinščino, od 4. razreda sekundarne stopnje pa staro grščino.

Poleg tega, da se učenci učijo jezikov pri t. i. jezikovnih predmetih, pa so jeziki tudi integrirani v ostale predmete na način, da se npr. v 3. in 4. razredu primarne stopnje učenci iz različnih jezikovnih sekcij skupaj učijo pri predmetu *Evropske urice*, pouk pa poteka v drugem jeziku (J2)/prvem tujem jeziku ali v jeziku okolja. Na sekundarni stopnji je takšnih oblik veliko več, npr. od 1. do 5. razreda sekundarne stopnje se učenci iz različnih jezikovnih sekcij učijo skupaj pri umetnosti, glasbi, IKT in športu, pouk poteka v enem izmed treh možnih drugih jezikov/prvih tujih jezikov (tj. angl., nem. in fr.) ali v jeziku okolja; od 6. do 7. razreda sekundarne stopnje imajo učenci v mešanih skupinah iz različnih jezikovnih sekcij pouk umetnosti, glasbe (obvezni ali izbirni predmet) in športa v enem izmed drugih jezikov (J2)/prvih tujih jezikov ali v jeziku okolja ipd.¹⁵

---

¹² Dominantni/prevladujoči jezik je v Evropski šoli opredeljen kot jezik, ki ga dvojezičen ali večjezičen otrok ob vstopu v sistem Evropske šole najbolje obvlada in najpogosteje uporablja, tako v šoli kot tudi izven šole, in ga bo kot takega predvidoma uporabljal v celotnem šolanju. Večinoma gre za učenčev materni jezik (J1), ni pa vedno tako. Formalna opredelitev dominantnega jezika je veljavna v jezikovnem in izobraževalnem kontekstu Evropskih šol. Za začetno opredelitev učenčevega prvega/dominantnega jezika je odgovoren direktor šole v dogovoru s starši (*Language Policy of the European Schools*, 2019).

¹³ Standardi, ki jih morajo učenci dosegati pri posameznem tujem jeziku, so skladni s standardi Skupnega evropskega okvira za učenje tujih jezikov (SEJO/CEFR).

¹⁴ V zadnjem petletnem obdobju v strokovnih krogih poteka živahna razprava o uvajanju drugega jezika/prvega tujega jezika (J2) v predšolsko obdobje ter tretjega jezika/dr drugega tujega jezika (J3) v 4. razred primarne stopnje.

¹⁵ Čeprav je zahtevnost poučevanja jezikov v celotnem sistemu nedvomno zelo velika, je predlog, da bi jezik gostujoče države (Host Country Language) uvrstili v skupino drugih jezikov (J2), kar je še posebej aktualno za akreditirane šole, stalnica že skoraj desetletje. Odbor guvernerjev ga je na svojem zasedanju v aprilu 2020 končno sprejel. Uvedba je predvidena septembra 2023, začenši s P1.

2.2 Pouk slovenščine v sistemu Evropske šole

Posebnost sistema Evropske šole je pravica otrok do pouka materinščine in drugih predmetov v materinščini na predšolski, primarni in sekundarni stopnji izobraževanja. To je Slovence, zaposlene v institucijah Evropske unije idr. institucijah, še posebej pomembno, saj imajo njihovi otroci v času bivanja v tujini možnost obiskovanja pouka slovenščine oz. razvijanja sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, prav tako razvijanja kulturne kompetence idr. ključnih kompetenc.

Predmet slovenščina se v sistemu Evropske šole poučuje tako v predšolskem obdobju kot tudi na primarni in sekundarni stopnji, ima pa lahko status prvega jezika/materinščine/dominantnega jezika, tretjega jezika/drugega tujega jezika ali dodatnega jezika, iz slovenščine je mogoče opravljati tudi maturo. Ker Slovenija v večini Evropskih šol nima samostojne jezikovne sekcije (razen v akreditirani Evropski šoli Ljubljana) in je za slovenske učence pouk slovenščine edini stik z materinščino zunaj domačega okolja, mu Republika Slovenija prek svojih inšpektorjev namenja posebno pozornost. To se odraža v pripravi, kontinuiranem posodabljanju in uvajanju učnih načrtov (predšolsko obdobje, primarna in sekundarna stopnja), upoštevanju večjezičnega in večkulturnega okolja, pripravi didaktičnih in učnih gradiv za učence in učitelje, strokovnem delu z učitelji in s slovenskimi namestniki ravnateljev (izobraževanje, svetovanje), nabavi strokovne in didaktične literature ter leposlovja, na sekundarni stopnji pa tudi pripravi učencev na evropsko maturo. Za letne izpite, enotne izpite po 5. razredu, predmaturitetni preizkus ter maturitetni izpit iz slovenščine na Evropski maturi inšpektor sekundarne stopnje skupaj z učitelji slovenščine v Evropskih šolah in recenzenti pripravlja izpitna gradiva za pisni in ustni del ter kriterije za ocenjevanje in vsakoletno evalvacijo, ki je izhodišče za morebitne vsebinske spremembe.

Na predšolski in primarni stopnji vseh Evropskih šol je v zadnjem desetletju vpisanih povprečno 150 slovenskih otrok letno, največ v Evropski šoli Bruselj I in Evropski šoli Luksemburg II, slovenski učenci so tudi v Evropski šoli Frankfurt, Evropski šoli München, v Evropski šoli Bergen ter v akreditirani šoli Haag. Tudi na sekundarni stopnji teh šol je največ slovenskih učencev v Bruslju in Luksemburgu, skupno število nikoli ni priseglo 200 učencev letno.

Slika 4: Pouk slovenščine v Evropski šoli Luksemburg II (2016)

V teh 6 šolah se izvaja pouk slovenščine kot predmeta, tj. slovenščine kot učenčevega prvega jezika/materinščine. Zaradi premajhnega števila otrok v nobeni od teh šol še ni slovenske jezikovne sekcije, v kateri bi se celoten program izvajal v slovenščini. Kljub temu mora šola vsakemu učencu omogočiti pouk slovenščine/materinščine kot učnega predmeta. Učenci večinoma obiskujejo angleško, francosko ali nemško jezikovno sekcijo in imajo predmet slovenščina kot prvi jezik, medtem ko imajo jezik sekcije, ki jo obiskujejo, kot drugi jezik.

Iz Slovenije je v šolskem letu 2019/2020 napotenih 7 pedagoških delavcev, in sicer 5 učiteljev slovenščine (dva v Bruslju, dva v Luksemburgu in en v Frankfurtu), med vodstvenim osebjem pa 2 pomočnici direktorja, na primarni stopnji v Evropski šoli Frankfurt in Evropski šoli Bruselj I. V sistemu je tudi 7 honorarnih učiteljic slovenščine z manjšo učno obveznostjo, ki jih Evropske šole zaposlijo in plačujejo neposredno (od tega 1 učiteljica poučuje na daljavo iz Slovenije).

V akreditirani Evropski šoli Ljubljana trenutno deluje celotna primarna stopnja¹⁶. V obeh jezikovnih sekcijah je vpisanih 46 učencev. Pouk izvajajo razrednih idr. učitelji, posebna skrb se namenja tudi pouku materinščin za učence brez jezikovne sekcije – SWALS (pouk nemščine, litvanščine idr. materinščin).

Slovenska jezikovna sekcija je organizirana edino na primarni stopnji v Evropski šoli Ljubljana, kar pomeni, da je slovenski jezik učni jezik pri vseh učnih predmetih, slovenščina pa se poučuje tudi kot učni predmet. Za razvoj posameznega učenca so gotovo pomembne vse ključne kompetence, toda zmožnost sporazumevanja v maternem jeziku ima pri tem izjemno pomembno vlogo, kajti v prvi vrsti se povezuje z zmožnostjo sporazumevanja v tujem jeziku. To pa ima v večjezičnem okolju Evropskih šol zelo velik pomen. Če je učenec primerno razvil sporazumevalno zmožnost v materinščini, je mogoče z veliko verjetnostjo pričakovati, da bo uspešen tudi pri razvijanju večjezične zmožnosti, za kar pa ima učenec gotovo bistveno večje možnosti pri pouku v okviru lastne jezikovne sekcije, kjer slovenščina ni zgolj učni predmet, ampak tudi učni jezik.

Slika 5: Redno letno izobraževanje učiteljev slovenščine v Evropskih šolah v organizaciji MIZŠ in ZRSŠ (Evropska šola Ljubljana, 2018)

Republika Slovenija si že več kot desetletje prizadeva (*Informacija o pouku slovenščine v okviru jezikovne sekcije v Evropski šoli Bruselj I na primarni stopnji izobraževanja*, 2007), da bi v Evropski šoli Bruselj I ustanovili slovensko jezikovno sekcijo, v kateri bi pouk vseh učnih predmetov potekal v slovenskem jeziku, vendar zaradi premajhnega števila slovenskih učencev (število pa se je v zadnjem šolskem letu še dodatno zmanjšalo) to ni mogoče, tako v šolskem letu 2020/21 slovenščina v tej šoli ostaja učni predmet.

2.2.1 Priporočila in učni načrti za pouk slovenščine v Evropskih šolah

a) Priporočila za pouk slovenščine kot materinščine v predšolskem obdobju

Glavnina učnih načrtov za pouk materinščine/prvega jezika na primarni stopnji Evropskih šol ima kot posebno poglavje dodan še kurikulum za materinščino/prvi jezik na predšolski stopnji; večinoma gre za kombinacijo obveznega kurikula za predšolsko stopnjo (*Early Education Curriculum – EEC*, Ref.: 2011-01-D-15-en-4; *Annexes to the Early Education Curriculum*, Ref.: Annexes to 2011-01-D-15-en-4; *Portfolio Early Education Curriculum*, Ref.: 2011-01-D-14-en-3) in elementov nacionalnega kurikula za vrtce.

Za slovenščino je skupina slovenskih ekspertov in učiteljev praktikov pripravila *Priporočila za pouk slovenščine v predšolskem obdobju Evropskih šol* kot samostojen dokument v obliki specifičnih priporočil za pouk slovenščine (Rot Vrhovec in drugi, 2020). Glede na dejstvo, da je večina slovenskih učencev v sistemu Evropskih šol t. i. SWALS (učenci brez jezikovne sekcije v materinščini/svojem

¹⁶ Sekundarna stopnja (1. do 3. razred) bo začela delovati s 1. 9. 2020, celotna šola (še 4. do 7. razred) pa bo dokončno ustanovljena leta 2024.

prvem/dominantnem jeziku), akreditirana Evropska šola Ljubljana pa predšolske stopnje izobraževanja trenutno še ne izvaja¹⁷, so v slovenskem jeziku tako pripravljena priporočila za 4. vsebinsko področje obveznega kurikula za predšolsko obdobje Evropskih šol, to je *Jaz in svet/Me and the world* z glavnim ciljem razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku. Upošteva se tudi vsa druga poglavja obveznega kurikula, kjer so neposredno ali posredno omenjeni cilji razvijanja sporazumevalne zmožnosti v prvem jeziku/maternem jeziku.

b) Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) na primarni stopnji

Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) na primarni stopnji izobraževanja v Evropskih šolah se v vsebinskem smislu deli na dva dela (Žveglič in drugi, 2017, str. 9–10):

- učni načrt za 1. obdobje, tj. 1., 2. in 3. razred, kar je primerljivo s 1. VIO osnovne šole v nacionalnem programu,
- učni načrt za 2. obdobje, tj. 4. in 5. razred, kar je deloma primerljivo z 2. VIO osnovne šole v nacionalnem programu.

Glede na različno dolžino osnovnega šolanja in različno število učnih ur za predmet slovenščina v Republiki Sloveniji in Evropskih šolah so cilji in vsebine izhodiščnega učnega načrta za pouk slovenščine v Republiki Sloveniji za 5. in 6. razred v učnem načrtu za pouk slovenščine v Evropski šoli nekoliko združeni oz. prerazporejeni. Učitelj jih obravnava glede na stopnjo razvitosti učenčevih zmožnosti ter motivacije in razpoložljiv časovni okvir, s posebnim poudarkom na individualizaciji in diferenciaciji pouka.

V 1. in 2. razredu Evropskih šol je uresničevanju ciljev in vsebin pouka prvega učenčevega jezika namenjenih šestnajst 30-minutnih period pouka tedensko, v 3., 4. in 5. razredu pa devet 45-minutnih period tedensko. Navedeno velja takrat, ko je na šoli organizirana jezikovna sekcija v učenčevem prvem jeziku; to pomeni, da je v prvem jeziku pouk vseh predmetov. Za učence brez sekcije v njihovem prvem jeziku (t. i. SWALS) je v prvem obdobju tedensko namenjenih pet 30-minutnih period pouka, v drugem obdobju pa pet 45-minutnih period. Na posamezni šoli se za učence SWALS, skladno z možnostmi, poišče optimalne rešitve za to, da se poveča minimalno število ur pouka učenčevega prvega jezika.

Slovenščina na primarni stopnji Evropskih šol se ne glede na organiziranost sekcije poučuje kot prvi jezik oz. materinščina. Manjše število učnih ur prvega jezika za SWALS ne pomeni zmanjšanja učnih ciljev in vsebin pri predmetu slovenščina. Dejavnosti za razvijanje učenčeve sporazumevalne ter kulturne zmožnosti pri predmetu slovenščina se praviloma v najvišji možni meri prilagodijo zahtevam, zmožnostim in interesom posameznega učenca. Individualizacija in diferenciacija pouka je torej praviloma zelo velika, s čimer je omogočeno učinkovito in optimalno doseganje učnih ciljev in vsebin predmeta.

c) Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) v prvem obdobju sekundarne stopnje

Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) na sekundarni stopnji izobraževanja v Evropski šoli se deli na tri obdobja (Poznanovič Jezeršek in drugi, 2017, str. 6–7):

- prvo obdobje od 1. do 3. razreda, kar ustreza zadnjemu vzgojno-izobraževalnemu obdobju slovenske devetletne osnovne šole,
- drugo obdobje od 4. do 5. razreda, kar ustreza 1. in 2. letniku slovenske gimnazije,
- tretje obdobje od 6. do 7. razreda, kar ustreza 3. in 4. letniku slovenske gimnazije.

Izobraževanje se zaključí z evropsko maturo. Dijaki, ki se ne odločijo za maturo, lahko zaključijo izobraževanje po 5. razredu sekundarne stopnje in dobijo izkaz o doseženem znanju, veščinah in spretnostih.

---

¹⁷ Odprtje predšolskih oddelkov je predvideno v septembru 2020.

Maksimalno število ur prvega jezika v prvem obdobju (1.–3. razred) izobraževanja na sekundarni stopnji Evropske šole je 15 učnih ur tedensko, in sicer 6 ur na teden v prvem, 5 ur v drugem in 4 ure v tretjem razredu; pouku slovenščine pa je zaradi manjšega števila učencev v razredih (praviloma manj kot 7) dodeljeno minimalno število učnih ur, tj. najmanj po 3 učne ure v prvem, drugem in tretjem razredu oz. 9 ur tedensko v vseh treh razredih. V nacionalnem programu je v tretjem VIO osnovne šole slovenščini sicer namenjenih 12 ur pouka tedensko, tj. 420 ur v treh letih izobraževanja. Manjše število učnih ur tudi na sekundarni stopnji Evropskih šol pa ne pomeni tudi manjšega obsega ciljev in vsebin. Glede na predvidoma manjše število učencev v razredih se obravnava učne snovi praviloma prilagaja zmožnostim in interesom posameznih udeležencev izobraževanja. Zaradi pričakovanega manjšega števila učencev v razredih se obravnava učne snovi pri predmetu slovenščina lahko prilagaja zahtevam in interesom posameznika (individualizacija pouka), s tem da se omogoči doseganje temeljnih vsebinskih in procesnih ciljev, določenih s tem učnim načrtom.

V drugem obdobju (4. in 5. razred) je po predmetniku Evropske šole pouku prvega jezika/slovenščine namenjenih 8 ur tedensko, tj. po 4 ure v 4. in 5. razredu. Taka delitev ur povsem ustreza številu ur v slovenskem gimnazijskem programu. Zaradi manjšega števila učencev v razredih (praviloma manj kot sedem) pa je pouku slovenščine v Evropski šoli tudi na tej stopnji večinoma dodeljeno minimalno število učnih ur, tj. najmanj 3 učne ure na teden v vsakem razredu.

Tudi v tretjem obdobju (6. in 7. razred) so po predmetniku Evropske šole prvemu jeziku/slovenščini namenjene po 4 ure tedensko v vsakem razredu kot v slovenskem programu gimnazijskega izobraževanja. Zaradi priprave na evropsko maturo pa se tudi v oddelkih z manjšim številom učencev ohrani maksimalno število učnih ur. Slovenščina kot prvi/materni jezik je namreč obvezni predmet na maturi v Evropski šoli. Vprašanja se praviloma oblikujejo iz ciljev in vsebin 6. in 7. razreda sekundarne stopnje. Učenci, ki se ne odločijo za maturo, lahko izobraževanje zaključijo po 5. razredu.

d) Učni načrt za vse tretje jezike (J3)/predmet slovenščina kot tretji jezik (J3) na sekundarni stopnji

Na sekundarni stopnji Evropske šole se lahko učenci neslovenske jezikovne sekcije kot tretji jezik/drugi tuji jezik (J3) učijo tudi slovenščino. Izhodišče za pripravo učnega načrta za predmet slovenščina kot tretji jezik (J3) je obvezni enotni učni načrt Evropskih šol za vse tretje jezike (J3), *Syllabus for all L III Language Syllabuses* (2010), s tem da ga nacionalna delovna skupina prevede ter opredeli specifikke pouka slovenščine kot tretjega jezika (Stanonik in drugi, 2020).¹⁸

Enotni učni načrt Evropskih šol za vse tretje jezike (J3) je nastal v okviru reforme sistema Evropske šole in Evropske mature leta 2009 (*Reform of the European School System*) in ga moremo razumeti kot rezultat potrebe po harmonizaciji in standardizaciji pouka tujih jezikov. Učni načrt se osredotoča na znanje in zmožnosti, ki jih morajo učenci razviti ob koncu vsakega obdobja sekundarne stopnje, vsebuje pa vsa obvezna poglavja učnih načrtov, od splošnih in operativnih ciljev, vsebin didaktičnih načel do načel ocenjevanja. Posebnost je, da je učni načrt zelo kratek (9 strani), toda dodanih je skoraj 40 strani pojasnil in prilog (splošna navodila in pojasnila, primeri ustnih in pisnih izpitnih gradiv, komentarji vrednotenja ustnih maturitetnih izpitov idr.). Učiteljem so v posebnem dokumentu na voljo tudi opisniki dosežkov.

e) Učni načrt za predmet slovenščina kot dodatni jezik (DJ) na primarni stopnji izobraževanja v Evropski šoli Ljubljana

---

¹⁸ Tako kot pri pripravi učnih načrtov za pouk drugih jezikov (J2) in četrtil jezikov (J4), je tudi pri pripravi učnih načrtov za tretje jezike (J3) izhodišče Skupni evropski jezikovni okvir za učenje, poučevanje in preverjanje/ocenjevanje jezikov (SEJO, 2001), prav tako opredelitev ravni znanja, tj. pri tretjem jeziku J3 največ raven B1+ (medtem ko pri J2 raven C1, pri J4 pa A2+).

Slovenščina na primarni stopnji Evropske šole Ljubljana se poučuje tudi kot dodatni jezik.¹⁹ Uresničevanju ciljev in vsebin pouka slovenščine kot dodatnega jezika sta skladno z določili učnega načrta v prvem obdobju, tj. v 1. in 2. razredu, namenjeni po dve 30-minutni učni uri tedensko, v drugem obdobju, tj. v 3., 4. in 5. razredu, pa po dve 45-minutni učni uri tedensko. Navedeno velja v primeru organizacije angleške, francoske, nemške idr. neslovenske jezikovne sekcije (Žvegljč in drugi, 2018, str. 4–6).

Predvideva se, da je razvitost sporazumevalne zmožnosti učencev neslovenskih jezikovnih sekcij v slovenskem jeziku zelo različna; del učencev ima sporazumevalno zmožnost v slovenskem jeziku že razvito, del pa pride prvič v stik s slovenskim jezikom šele pri predmetu slovenščina kot dodatni jezik. Glavni cilj pouka slovenščine kot dodatnega jezika v Evropski šoli Ljubljana je spodbujanje in izboljšanje komunikacije v slovenskem jeziku. Predpostavlja se komunikacijski pristop oz. nadgradnja komunikacijskega pristopa, in sicer v dejavnostno in zmožnostno naravnano zasnovo poučevanja. Ti procesi se udeležujejo tudi na podlagi načel in priporočil Skupnega evropskega jezikovnega okvira (SEJO, 2001) in Lizbonske deklaracije o osmih ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (Evropski referenčni okvir).

Namen pouka slovenščine kot dodatnega jezika je, da imajo vsi učenci ob koncu 5. razreda primarne stopnje možnost doseči raven A2, kar pomeni, da se lahko pogovarjajo na znano temo; ustno kratko opišejo osebo, sliko, fotografijo, svojo šolo, dom ipd.; berejo zelo kratka, preprosta (prilagojena) besedila ali dele besedil; v daljših besedilih poiščejo informacije, ki jih potrebujejo ipd.; lahko pišejo kratke in preproste zapise in sporočila, kratka besedila ipd. Okvirno pasivno besedišče, ki se uporablja za določitev ravni znanja pri posameznem učencu, je na ravni A1 od 0 do približno 1500 besed, na ravni A2 pa pasivno besedišče naraste do približno 3500 besed.

Pomembno je, da imajo učenci neslovenskih sekcij možnost učenja slovenščine za lažje vključevanje v slovensko okolje, slovenščina je namreč za te učence jezik okolja. Stik z govorniki slovenskega jezika v življenjskem okolju omogoča učencem neposredno rabo slovenskega jezika izven šole in hkrati daje možnost naravnega učenja jezika. Znano je, da učenje dodatnega jezika ugodno vpliva na oblikovanje sporazumevalne zmožnosti kot take, saj se znanja prenašajo med jeziki.

2.2.2 Splošni cilji predmeta slovenščina v Evropskih šolah

a) Splošni cilji predmeta slovenščina v predšolskem obdobju

Pri pouku slovenščine kot prvega jezika v predšolskem obdobju Evropskih šol so pomembni naslednji splošni cilji (*Early Education Curriculum*, 2011; v nadaljevanju EEC), upoštevajoč holistično načelo pouka: pripraviti otroke na srečno, zdravo, odgovorno in uspešno življenje; spodbujati razvoj otroka kot osebnosti in njegovih raznih zmožnosti; podpirati otrokov učni potencial; spodbujati otrokovo spoštovanje do drugih in okolja; spoštovati in ceniti otrokovo kulturno in družbeno identiteto, njegove vrednote in vrednote drugih ljudi; spodbujati evropski duh (Rot Vrhovec in drugi, 2020, str. 2). Pri opredeljevanju splošnih ciljev pouka slovenščine na predšolski stopnji Evropskih šol izhajamo iz vsebinskega okvira EEC: 1. Jaz in moje telo, 2. Jaz kot posameznik, 3. Jaz in drugi, 4. Jaz in svet; upoštevajoč, da ima vsako vsebinsko področje tri dimenzije: Učiti se biti, Učiti se sobivati, Učiti se narediti in znati. Razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem (knjižnem) jeziku kot otrokovem prvem jeziku sodi v 4. vsebinsko področje EEC, tj. Jaz in svet, z glavnim ciljem Razvijam sporazumevalno zmožnost v slovenskem (knjižnem) jeziku. Pri pouku slovenščine kot prvega jezika so v ospredju tudi nekateri cilji iz drugih vsebinskih področij (npr. iz 1. področja zavedanje o sebi, iz 3. področja zavest o narodu in državi, spoštovanje svoje kulturne dediščine).

---

¹⁹ Učni načrt za predmet slovenščina kot dodatni jezik na primarni stopnji Evropske šole Ljubljana je nacionalni učni načrt in sestavni del programa Evropske šole Ljubljana.

Splošni cilji pouka slovenščine na predšolski stopnji Evropskih šol so: razvijanje in ohranjanje pozitivnega odnosa do slovenščine kot prvega jezika; razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku; razvijanje besednih in nebesednih sporazumevalnih veščin; spoznavanje otroške književnosti/umetnostnih besedil v slovenskem jeziku; razvijanje kulturne zmožnosti; spodbujanje ustvarjalnosti, iniciativnosti, sodelovanja in podjetnosti.

b) Splošni cilji predmeta slovenščina kot prvega jezika (J1) na primarni stopnji in v prvem obdobju sekundarne stopnje

Skladno s splošnimi cilji in načeli Evropske šole so v učni načrt za predmet slovenščina na primarni stopnji izobraževanja (Žvegljč in drugi, 2017, str. 11–12) in v prvem obdobju sekundarne stopnje (Poznanovič Jezeršek in drugi, 2017, str. 10–11) vgrajene vrednote ohranjanja lastne kulturne identitete v večkulturnem okolju, doseganje visoke ravni sporazumevalne zmožnosti v prvem jeziku, predvsem pa tolerantnost, pripadnost skupnosti, občutek za sočloveka, razumevanje in spoštovanje vseh jezikov in kultur. Namen izobraževanja tako v slovenskem šolskem sistemu kot tudi v Evropski šoli ni le pridobivanje široke in kvalitetne splošne izobrazbe za nadaljnje šolanje, temveč tudi oblikovanje celovite osebnosti otroka.

Predmet slovenščina omogoča oblikovanje osebne, narodne in državljanske identitete ter razvijanje ključnih zmožnosti vseživljenjskega učenja – predvsem sporazumevanje v slovenskem (knjižnem) jeziku, socialno, estetsko, kulturno in medkulturno zmožnost, učenje učenja, informacijsko in digitalno pismenost, samoiniciativnost, kritičnost, ustvarjalnost, podjetnost ipd.

Učenci si v prvi vrsti oblikujejo pozitivno razmerje do slovenskega jezika kot svojega prvega jezika ter se zavedajo pomembne vloge slovenščine v svojem osebem in družbenem življenju. Na ta način si oblikujejo jezikovno, narodno in državljansko zavest, spoštovanje in naklonjenost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno in socialno zmožnost.

Pri pouku slovenščine imajo učenci možnost razvijanja sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, tj. zmožnost sprejemanja in tvorjenja raznih besedil tako, da razvijajo pozitiven odnos do poslušanja in branja besedil, razmišljujoče in kritično sprejemajo raznovrstna ustna in pisna neumetnostna besedila, razmišljujoče in kritično sprejemajo umetnostna/književna besedila slovenskih in drugih avtorjev (v prevodu) in razvijajo pripravljenost za pogovarjanje in dopisovanje ter za govorno nastopanje in pisanje. Ob tem učenci razvijajo t. i. gradnike sporazumevalne zmožnosti, tj. jezikovno zmožnost (poimenovalno, skladijsko, pravorečno, pravopisno), slogovno in metajezikovno zmožnost. V omejenem obsegu spoznavajo nekaj temeljnih značilnosti slovenskega knjižnega jezika, te pa zavestno uresničujejo v svojih besedilih in primerjajo z značilnostmi jezika sekcije oz. učnega jezika. Svoje znanje o njih dopolnjujejo z uporabo raznih priročnikov, ob sprejemanju umetnostnih/književnih besedil pridobivajo tudi temeljno književno znanje.

2.2.3 Didaktična izhodišča za pouk slovenščine v Evropskih šolah

a) Didaktična izhodišča za pouk slovenščine v predšolskem obdobju

Predlogi, kako naj učitelj načrtuje in poučuje slovenščino (J1) na predšolski stopnji, da bodo doseženi cilji pouka, ki jih predvideva kurikulum, so opredeljeni v Priporočilih za pouk slovenščine v predšolskem obdobju (Rot Vrhovec in drugi, 2020, str. 2–4). Priporočene so metode in oblike, kot so navedene v EEC, s tem da učitelj upošteva tudi slovensko tradicijo in rabo specialnih učnih metod in oblik pri razvijanju otrokove sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku. Uresničevanje splošnih in operativnih ciljev je načeloma opredeljeno za celotno predšolsko obdobje; to učiteljem omogoča, da avtonomno izbirajo hitrost obravnave ciljev (in vsebin), njihovo zaporedje ter s tem metode in oblike dela – pri tem upoštevajo okolje, iz katerega izhajajo otroci, razvoj, predznanje, potrebe, zmožnosti in pričakovanja otrok in njihovih staršev.

Cilji pouka slovenščine kot prvega jezika na predšolski stopnji se uresničujejo tako, da otroci svoji razvojni stopnji primerno:

- poslušajo (in gledajo) ustrezna brana ali posneta neumetnostna in umetnostna besedila, se o njih pogovarjajo in jih ustno obnovijo,
- sodelujejo v pogovorih z vrstniki, učiteljem ... (izrekajo vprašanja, mnenje, hotenje in se odzivajo na vprašanja, mnenje, hotenje sogovorcev),
- tvorijo krajša enogovorna ustna besedila, tj. pripovedujejo o svojih doživetjih, opisujejo bitja in predmete ...,
- »berejo« in »pišejo« črke, besede, krajše povedi, krajša besedila.

Razvijanje zmožnosti sporazumevanja v slušnem prenosniku (tj. poslušanja, govorjenja) je ključni dejavnik pri razvijanju otrokove spoznavne in sporazumevalne zmožnosti v predšolskem obdobju. Posebej pomembno je razvijanje otrokove zmožnosti razumevanja besed, povedi in besedil ter zmožnosti slušnega in vidnega zaznavanja, razločevanja in razčlenjevanja besed in povedi ter razvijanje slušnega, vidnega in prostorskega delovnega spomina. Navedeno velja kljub dejstvu, da ima otrok to zmožnost v jeziku sekcije morda že do določene mere ali zelo dobro razvito. Vsak jezik ima namreč poseben glasovni in naglasni sestav; glasove zapisujemo z različnimi črkami in po različnih pravilih ipd.

Otroci v predšolskem obdobju razvijajo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih in neumetnostnih besedil s poslušanjem/«branjem» umetnostnih in neumetnostnih besedil in z govorjenjem/«pisanjem» o njih. V ospredju je poslušanje (in gledanje) učiteljevega pripovedovanja in branja besedil, poleg tega avdio in video posnetkov, lutkovnih predstav, risank, otroških filmov idr.

Hitrost napredovanja je mdr. odvisna od posameznega otroka oz. njegove razvojne stopnje, od učitelja pa se pričakuje, da izvaja individualizacijo in za vsakega otroka oblikuje ustrezna pričakovanja; otrokovo sporazumevalno zmožnost sistematično razvija; pri načrtovanju dejavnosti izhaja iz otroka oz. njegovih razvojnih zmožnosti, izkušenj in sveta, ki ga obdaja; za razvoj otrokove sporazumevalne zmožnosti pripravi spodbudno in varno okolje; omogoči otroku spoznavanje jezika, razvoj govora, širjenje besedišča, razvoj razumevanja, doživljanja in vrednotenja prebranega ter razvoj pozitivnega odnosa do branja; spodbuja razvoj predbralnih in predpisalnih dejavnosti (od okulomotorike, vidnega zaznavanja in razločevanja, spoznavanja koncepta tiska; grafomotorike, fonološkega zavedanja do orientacije na telesu, prostoru in listu pisanje z raznimi pisali, v različnih položajih in na različnih površinah; in končno do zapisa elementov črk in priprave na risanje/»pisanje«) ter razvoj abecednega znanja; poskrbi za spodbudno povratno informacijo; navaja otroke na uporabo knjižnega in neknjižnega gradiva ter raznih medijev.

Pri pouku slovenščine v predšolskem obdobju je pomembno tudi, da učitelj načrtno razvija bralno kulturo oz. otrokov pozitiven odnos do branja (notranjo, zunanjo in socialno motivacijo za branje); izbira kakovostna neumetnostna in umetnostna besedila/književna dela; poišče starosti, zmožnostim in interesom otrok primerne vsebine; ter besedila primerne dolžine in oblike (npr. slikanica, knjiga z ilustracijami), pripravi različice iste zgodbe z različnimi ilustracijami ter več slikanic, ki jih je ilustriral isti ilustrator; otroke spodbuja, da si ob večkratnem poslušanju umetnostnega besedila ustvarijo besedilno sliko, prepoznajo in poimenujejo književne osebe in so pozorni na temeljne literarne prvine; spodbuja razvoj multimodalne pismenosti, tj. bralne in vizualne pismenosti (npr. s slikanico brez besedila); spodbuja otroke, da »berejo« napise v okolici in listajo knjige oz. »berejo« umetnostna in neumetnostna besedila (npr. »berejo« leposlovne slikanice – gledajo ilustracije in se pogovarjajo o književnih osebah, idr.) in »pišejo« ob umetnostnih besedilih (»pišejo«, ilustrirajo, se igrajo z besedami). Učiteljevo ustno posredovanje umetnostnih in neumetnostnih besedil se povezuje z različnimi učnimi metodami (metoda večkratnega branja istega besedila, branje v nadaljevanjih/metoda dolgega branja ipd.); tudi z metodo družinskega branja (npr. bralni nahrbtnik, branje za predšolsko bralno značko), podobno kot v nacionalnem predšolskem izobraževanju.

b) Didaktična izhodišča za pouk slovenščine kot prvega jezika (J1) na primarni stopnji in v prvem obdobju sekundarne stopnje

V didaktičnih priporočilih učnih načrtov za pouk slovenščine v Evropskih šolah, na primarni stopnji (Žveglič in drugi, 2017, str. 71–77) in v prvem obdobju sekundarne stopnje (Poznanovič Jezeršek in drugi, 2017, str. 11–16) so podobno kot v osnovnošolskem učnem načrtu za pouk slovenščine v Republiki Sloveniji v poglavju Didaktična priporočila navedeni predlogi, kako naj učitelj načrtuje in izvaja pouk slovenščine, da bodo učenci dosegli cilje, ki jih določa učni načrt.

Uresničevanje splošnih in operativnih ciljev je načeloma opredeljeno za celotna obdobja, tj. 1. in 2. obdobje primarne stopnje ter 1. obdobje sekundarne stopnje. To učitelju omogoča, da avtonomno izbira hitrost obravnave ciljev in vsebin, njihovo zaporedje ter metode in oblike dela – pri tem pa upošteva potrebe, zmožnosti in pričakovanja učencev.

Kot v izhodiščnem učnem načrtu se tudi v učnem načrtu za pouk slovenščine v Evropski šoli operativni cilji in vsebine vertikalno in horizontalno nadgrajujejo in prepletajo med seboj ter omogočajo postopno razvijanje zmožnosti. Poleg obveznih učnih ciljev in vsebin so navedeni tudi izbirni cilji, kar učitelju omogoča učinkovito individualizacijo in diferenciacijo pouka, tako v fazi načrtovanja, izvajanja pouka kot tudi v fazi ocenjevanja znanja. Poleg didaktičnih pristopov lahko učitelj diferencira tudi vsebine, cilje, določa raven samostojnosti, uporablja različne učne pripomočke, vire, nalaga različne domače naloge idr. Končni cilj individualizacije in diferenciacije je optimalni razvoj zmožnosti vsakega učenca.

Učitelj upošteva, da predmet slovenščina zajema dve temeljni področji: jezikovni in književni pouk. Jezikovnemu pouku oz. obravnavi neumetnostnih besedil je namenjenih 60 % učnih ur predmeta, književnemu pouku oz. obravnavi umetnostnih/književnih besedil pa 40 % (izjema je 1. razred – v njem je to razmerje 50 : 50). Jezikovni pouk je s cilji, vsebinami in dejavnostmi zasnovan tako, da ga učitelj lahko povezuje z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri učenčevem drugem/tujem jeziku (npr. v angleškem/ nemškem/francoskem jeziku), pri naravoslovnih in družboslovnih predmetih.

V vseh treh obdobjih učitelj izbira tiste metode in oblike (npr. celostni pouk in projektno učno delo; didaktično igro in razne oblike sodelovalnega učenja, tudi frontalno učno obliko, delo v manjših skupinah ali dvojicah; smiselna uporaba digitalnih tehnologij²⁰), ki omogočajo, da učenci učinkovito razvijajo jezikovno, narodno in državljsko zavesti ter sporazumevalne zmožnosti.

Posebno pozornost učitelj namenja razvijanju jezikovne, narodne in državljske zavesti. Učitelj učence vodi tako, da si lahko v varnem in sproščenem ozračju izoblikujejo pozitivno razmerje do slovenščine, ob tem pa razvijajo tudi spoštovanje in strpnost do drugih jezikov in narodov ter medkulturno zmožnost. Pri učencih ozavešča pomen ohranjanja njihove jezikovne, kulturne in narodne zavesti in njeno spoštovanje ter spoštovanje drugih oz. drugačnosti.

Učitelj učencem pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti omogoča, da poslušajo (in gledajo) oz. berejo dialoška in monološka besedila, jih razumejo, doživljajo, vrednotijo, razčlenjujejo, povzemajo in primerjajo ter utemeljujejo svoje mnenje; da se pogovarjajo, govorno nastopajo, pišejo dopise in monološka besedila; da kritično opazujejo svoje sporazumevanje in sporazumevanje drugih, ga vrednotijo in utemeljijo svoje mnenje in da dejavno in problemsko razvijajo temeljne gradnike sporazumevalne zmožnosti.

Pri pouku slovenščine v prvem in drugem obdobju primarne stopnje je posebej pomembno, da učitelj učenčevo besedno sporazumevanje v slušnem in vidnem prenosniku povezuje z nebesednim sporazumevanjem v učenčevim drugem/tujem jeziku (npr. angleškem/ nemškem/francoskem jeziku). Priprava na govorni nastop oz. pisanje pri slovenščini se lahko učinkovito povezuje s pripravo na govorni nastop oz. na pisanje pri drugih jezikih, kajti učenci lahko pridobijo, utrjujejo in dopolnjujejo

---

²⁰ Raba digitalnih tehnologij za doseganje ciljev pouka slovenščine je med slovenskimi učitelji v Evropskih šolah uveljavljena in učinkovita praksa (Kroflič, Klemenčič Glavica, Žveglič, 2010). Zmožnost slovenskih učiteljev, da digitalne tehnologije uporabljajo kot integralni del pouka slovenščine, se je kot posebej pomembna izkazala v spomladanskih mesecih leta 2020, ko so bile zaradi preprečevanja širjenja t. i. korona virusa Evropske šole popolnoma zaprte in je bil tudi pouk slovenščine v celoti organiziran kot pouk od doma oz. na daljavo.

svoje znanje o strategijah govornega nastopanja oz. pisanja monoloških besedil in o načelih učinkovitega govornega nastopanja oz. pisanja pri različnih jezikih.

Poudarek pri razvijanju poimenovalne zmožnosti je na bogatenju knjižnega besedišča, na razlaganju danih besed oz. besednih zvez iz besedila, na poimenovanju s tvorjenkami (namesto z opisnim poimenovanjem); pri razvijanju skladske zmožnosti na tvorjenju pomensko in slovnično ustreznih povedi, zvez povedi in zvez replik, na prepoznavanju in izražanju logičnih razmerij v povedi in v zvezi povedi; pri razvijanju pravorečne zmožnosti na poslušanju, posnemanju, pomnjenju in utrjevanju knjižne izreke besed in povedi; pri razvijanju pravopisne zmožnosti je težišče na postopnem, sistematičnem in osmišljenem spoznavanju, usvajanju in utrjevanju temeljnih pravopisnih pravil; pri razvijanju slogovne zmožnosti pa je najbolj poudarjeno opazovanje okoliščin sporočanja in izbiranja njim ustrezne jezikovne zvrsti in ustreznih jezikovnih prvin.

Vse sporazumevalne dejavnosti se funkcionalno prepletajo; a tudi tukaj velja, da naj bo na začetku več pogovarjanja, poslušanja in govorjenja (govornega nastopanja), pozneje pa več začetnega branja in pisanja. Učitelje mora učence voditi tako, da v svet branja in pisanja vstopajo individualizirano, postopno in sistematično. Glede na svoje predznanje branja in pisanja ter veščine, spretnosti in zmožnosti, pridobljene pri začetnem opismenjevanju v jeziku sekcije oz. v učnem jeziku, prehajajo skozi faze oz. dejavnosti začetnega opismenjevanja. Učitelj začetno opismenjevanje v slovenščini povezuje s predopismenjevalnimi zmožnostmi, ki so jih učenci že pridobili pri začetnem opismenjevanju v jeziku sekcije oz. v učnem jeziku. Glasovno podobo slovenskih besed, slovenske črke in njihovo glasovno vrednost ter zapis slovenskih besed lahko obravnava tudi kontrastivno z jezikom sekcije oz. z učnim jezikom, vendar se mora tega lotiti poglobljeno in sistematično. Nujno je, da učitelj na začetku prvega obdobja in sproti pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje v slovenščini, nato pa za vsakega učenca izdelava individualni načrt razvijanja zmožnosti branja in pisanja.

Glede na določila učnega načrta učitelj učencem omogoči, da 1) sistematično razvijajo nekatere predopismenjevalne zmožnosti; 2) potem ko imajo ustrezno razvite predopismenjevalne zmožnosti, sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja besed in enostavnih povedi (najprej s tiskanimi črkami, nato tudi s pisanimi); 3) potem ko imajo ustrezno usvojeno tehniko branja in pisanja, sistematično razvijajo zmožnost branja z razumevanjem in zmožnost pisanja besedil, ustreznih svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti. Učenci naj bi najkasneje ob zaključku prvega obdobja primarne stopnje praviloma usvojili tehniko branja in pisanja v slovenščini, v drugem obdobju pa naj bi jo predvsem utrjevali in izboljševali.

Izbira umetnostnih besedil za obravnavo pri književnem pouku je prepuščena učiteljem, upoštevati pa morajo kakovost besedil, zvrstno-vrstno in vsebinsko raznovrstnost izbranih besedil; primernost besedil bralno-razvojni stopnji učencev ter individualne razlike med učenci, kar pomeni izbiro lažjih in zahtevnejših besedil glede na bralne zmožnosti učencev ter izbira teme besedil glede na interese. Učitelj se mora pri obravnavi v razredu izogibati preveliki količini umetnostnih besedil, predvsem v prvem obdobju primarne stopnje pa je v ospredju branje celovitih besedil. Učenci razvijajo recepcijsko zmožnost z branjem ali poslušanjem umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih, v prvem obdobju primarne stopnje nekoliko manj, v drugem obdobju ter v prvem obdobju sekundarne stopnje v nekoliko večji meri. Recepcijsko zmožnost pa razvijajo tudi s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih.

Pri književni vzgoji je poudarek na t. i. komunikacijskem modelu, to pomeni, da sta v središču šolskega branja književno besedilo in učenec; učitelj pa pri branju spodbuja prekrivanje pomenskega polja besedila (teme in predstavnosti besedila) in učenčevega obzorja pričakovanj, ki izvira iz njegove zunajliterarne in medbesedilne izkušnje ob branju leposlovja. Doživetja iz v resničnosti so prav tako pomembna, toda branje umetnostnih besedil v prvem obdobju praviloma ni povezano s tematiko drugih predmetov, pač pa učencem ponuja možnost za polno literarnoestetsko doživetje. Šolska interpretacija umetnostnega besedila je priporočeni model za razvijanje bralne zmožnosti v vseh obdobjih in zajema

dejavnosti: uvodno motivacijo; napoved besedila, umestitev in interpretativno branje; premor po branju; izražanje doživetij ter analizo, sintezo in vrednotenje; ponovno branje in nove naloge.

Slika 6: Šolsko glasilo slovenskih učencev Evropske šole Bruselj I (2017) in akreditirane Evropske šole Haag (2019)

Tako kot pri delu z neumetnostnimi besedili je tudi pri delu z umetnostnimi besedili v prvem obdobju primarne stopnje sprejemanje (poslušanje, branje) praviloma nadrejeno tvorjenju (govorjenju, pisanju). Učitelj mora največ časa nameniti poslušanju in gledanju, v samostojno branje literature pa jih vodi individualizirano in drseče, ko je njihova bralna zmožnost že dovolj avtomatizirana. Šolsko branje/pripovedovanje književnosti se v vseh obdobjih lahko povezuje s projektom družinskega branja, z metodo dolgega branja v šoli idr.; uresničuje se kot prijetno doživetje in kot metoda privzganja bralnih navad, kar je še posebej pomembno za učence brez lastne jezikovne sekcije, t. i. SWALS.

2.2.4 Prehodi med stopnjami izobraževanja

Zaradi harmonizacije med razredi in stopnjami izobraževanja ter zagotavljanja t. i. mehkega prehoda otrok se pri zadnjih posodobitvah učnega načrta za slovenščino kot prvi jezik (J1) na primarni stopnji neposredno priporoča načrtovanje in izvajanje raznih dejavnosti (Žveglič in drugi, 2020), ki otrokom olajšajo prehod iz predšolskega obdobja v 1. razred primarne stopnje, npr. učitelj primarne stopnje izpelje učno uro slovenščine na predšolski stopnji, učitelja se zamenjata; učenec 1. r. primarne stopnje pove/prebere, predstavi zgodbico, odigra igro vlog; skupina učencev pripravi lutkovno predstavo za otroke predšolskega obdobja; učitelj slovenščine s primarne stopnje na predšolski stopnji predstavi pravila, ki veljajo na primarni stopnji; učitelj primarne stopnje omogoči, da otrok v spremstvu staršev preživi določen čas v 1. r.; otrok v 1. r. primarne stopnje učitelju preda in predstavi svoj »portfolio«, ki ga je urejal na predšolski stopnji.

Pri prehodu učencev iz 5. razreda primarne stopnje v 1. razred sekundarne stopnje pa se priporoča, npr. učitelj slovenščine s sekundarne stopnje izvede učno uro na primarni stopnji, učitelja se zamenjata ali izpeljeta skupno učno uro; učenec 1. r. sekundarne stopnje ima govorni nastop v 5. r. primarne stopnje; skupina učencev pripravi dramsko predstavo za učence primarne stopnje; učitelj slovenščine s sekundarne stopnje na primarni stopnji predstavi pravila, ki veljajo na sekundarni stopnji; učitelj slovenščine s sekundarne stopnje omogoči, da učenec primarne stopnje preživi določen čas v 1. r. sekundarne stopnje; učenec v 1. r. sekundarne stopnje učitelju preda in predstavi svoj portfolio, ki ga je urejal v 5. razredu primarne stopnje. Otroci predšolske stopnje ter učenci primarne in sekundarne stopnje skupaj pripravijo prireditev za Prešernov dan/skupni nastop v Evropski šoli in/ali v slovenski skupnosti izven Evropske šole.

2.2.5 Sodelovanje učitelja slovenščine s starši učencev in drugimi

V sistemu Evropske šole se posebna pozornost namenja tudi sodelovanju s starši. Tudi pri pouku slovenščine je v prvi vrsti potrebna učiteljeva jasna strategija sodelovanja s starši učencev, pri tem pa mora izhajati iz šolske razvojne politike ter iz šolske in splošne strategije sodelovanja s starši (Žveglič in drugi, 2017, str. 77–78).

Na splošno gre za podporo učenčevih šolskih dejavnosti, spremljanje učenčevih domačih dejavnosti, motiviranje učenca in spodbujanje njegovega učenja. Starši lahko bistveno pripomorejo k izboljšanju učenčevega učnega dosežka pri slovenščini (še posebej za SWALS), tako da učencu nudijo neposredno osebno pomoč pri učenju (npr. kot tutorji), organizirajo skupno učenje (se učijo skupaj z otrokom) ali nudijo pomoč pri iskanju drugih učnih virov (npr. pomoč družinskih članov ali oseb iz slovenskega okolja).

Učitelj mora skrbeti za stalno, sprotno obveščanje staršev o učnih dejavnostih njihovega otroka in o njegovem napredku pri predmetu slovenščina kot prvem jeziku, ob tem pa tudi za individualno pomoč učencem in za sodelovanje v partnerskem okolju. Šola oz. učitelj lahko obvešča starše ustno na roditeljskih sestankih ali govornih urah (ob prisotnosti oz. vključenosti učenca), učinkovit način pa so tudi pisna predstavitvena in druga gradiva v klasični (npr. razredni bilten, brošura) ali elektronski obliki (npr. na šolski spletni strani).

Na primarni ravni šolanja in v prvem obdobju sekundarne stopnje so priporočene tudi neposredne oblike sodelovanja staršev pri pouku slovenščine, npr. obiski staršev, ki delujejo na različnih strokovnih področjih (kot gospodarstveniki, diplomati, znanstveniki, zgodovinarji, geografi, novinarji, arhitekti, pedagogi, policisti, vojaki, gasilci, zdravstveno osebje, veterinarji, prostovoljci, športni trenerji, zaposleni v storitvenih dejavnostih idr.); kar je mogoče nadgraditi tudi s t. i. virtualno prisotnostjo staršev (npr. komunikacija po e-pošti, objavljane besedil, fotografskega gradiva, videoposnetkov; raba digitalnih orodij za izobraževanje in komunikacijo; aktivno sodelovanje pri urejanju spletnih strani specifičnih predmetnih področij, ki imajo izobraževalno vrednost).

Posebej je treba poudariti pomen neposrednega vključevanja staršev v dejavnosti ob pouku slovenščine, npr. pri uresničevanju naslednjih ciljev/vsebin: ohranjanje in razvijanje jezikovne, narodne in državljske zavesti, razvijanje sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku ter poznavanje geografskih in zgodovinskih posebnosti in značilnosti Slovenije (npr. kostanjev piknik, evropski dan jezikov, tradicionalni slovenski zajtrk – 3. petek v novembru, miklavževanje, božič in novo leto, slovenski kulturni praznik, mednarodni dan materinščine, materinski dan, svetovni dan knjige, svetovni dan čebel, dan državnosti, podelitev priznanj ob koncu šolskega leta; različne delavnice, obiski slovenskih literarnih, glasbenih in drugih ustvarjalcev, obiski raznih ustanov, kulturnih in drugih prireditev za otroke izven šole idr.).

Slika 7: Vabilo na tradicionalni slovenski zajtrk v Evropski šoli Frankfurt (2017)

Učitelj učencem, ki bodo v Evropski šoli dalj časa oz. ves čas šolanja, svetuje glede uporabe ustreznih učnih pripomočkov, metod, učnih virov in strategij, s katerimi lahko ti učenci intenzivneje krepijo znanje slovenskega jezika, npr. dokumentarne oddaje na spletu, interaktivne naloge. Smiselno je, da učitelj tudi učencem, ki se v Evropskih šolah šolajo začasno in bodo po vrnitvi šolanje nadaljevali v Sloveniji, svetuje tudi glede ustreznih učnih pripomočkov in metod, s katerimi so ti učenci kar najboljše pripravljeni za nadaljevanje šolanja v slovenskem šolskem sistemu.

3 POVZETEK

Prispevek predstavlja medvladni šolski sistem Evropska šola s sedežem v Bruslju, ki otrokom uslužbencev institucij Evropske unije in drugih evropskih institucij zagotavlja večjezično in večkulturno izobraževanje od predšolske stopnje do mature, s posebnim poudarkom na izobraževanju v učenčevem prvem/maternem jeziku. V prispevku je pojasnjena vloga Evropskih šol v Evropski uniji oz. njen pravnoformalni položaj, posebej natančno pa pedagoški okvir delovanja sistema, v središče pa je postavljena vloga Republike Slovenije pri razvoju in spremljanju programa Evropskih šol in zagotavljanju kvalitete poučevanja in učenja. Osvetljena je tudi vloga Evropskih šol v svetu globalizacije in delovne in siceršnje mobilnosti, na drugi strani pa v sodobnem večjezičnem in medkulturnem okolju.

V ospredju prispevka je položaj in vloga slovenščine v Evropskih šolah ter temeljni kurikularni dokumenti za pouk slovenščine, z izpostavljenimi splošnimi cilji ter didaktičnimi izhodišči za pouk slovenščine na primarni stopnji in v prvem obdobju sekundarne stopnje izobraževanja. Za Slovence, zaposlene v institucijah Evropske unije idr. institucijah, je še posebej pomembno, da imajo njihovi otroci v času bivanja v tujini možnost obiskovanja pouka slovenščine oz. razvijanja sporazumevalne zmožnosti v slovenskem jeziku, prav tako razvijanja kulturne kompetence idr. ključnih kompetenc.

V članku je predstavljeno, kako Republika Slovenija prek svojih predstavnikov, tj. inšpektorjev, skrbi za kurikularni okvir, ki je osnova za učiteljevo načrtovanje in izvajanje pouka slovenščine v sistemu Evropske šole. Predstavljeni so vsi temeljni kurikularni dokumenti za pouk slovenščine, začeni s Priporočili za pouk slovenščine kot materinščine v predšolskem obdobju, Učnim načrtom za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) na primarni stopnji ter Učnim načrtom za predmet slovenščina kot prvi jezik (J1) v prvem obdobju sekundarne stopnje. Učna načrta za predmet slovenščina kot tretji jezik (J3) na sekundarni stopnji in Učni načrt za predmet slovenščina kot dodatni jezik na primarni stopnji izobraževanja v Evropski šoli Ljubljana sta dokumenta, ki presegata osnovni kurikularni okvir, kažeta pa skrb Republike Slovenije, da slehernemu učencu v sistemu Evropske šole omogoči učenje slovenščine, čeprav to ni njegova materinščina.

Posebej so podarjeni načini udejanjanja didaktičnih priporočil za pouk slovenščine. Glede na to, da Slovenija v večini Evropskih šol nima samostojne jezikovne sekcije, razen v akreditirani Evropski šoli Ljubljana, in je za slovenske učence pouk slovenščine pogosto edini stik z materinščino zunaj domačega okolja, Republika Slovenija razvoju didaktike slovenskega jezika in književnosti namenja posebno pozornost. To se odraža v pripravi, kontinuiranem posodabljanju in uvajanju učnih načrtov in priporočil za slovenščino (predšolsko obdobje, primarna in sekundarna stopnja), upoštevanju večjezičnega in večkulturnega okolja, pripravi didaktičnih in učnih gradiv za učence in učitelje, strokovnem delu z učitelji in slovenskimi namestniki ravnateljev – tako izobraževanje kot tudi evalvacija in svetovanje – nabavi strokovne in didaktične literature ter leposlovja, na sekundarni stopnji pa tudi pripravi učencev na maturo. Članek poudarja tudi pomen sodelovanja s starši slovenskih učencev kot pomembnim deležnikom sistema Evropske šole.

4 VIRI IN LITERATURA

Assessment Policy in the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2011-01-D-61-en-4.pdf> (24. 2. 2020).

Assessment tools for the Primary Cycle of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2013-09-D-38-en-7.pdf> (24. 2. 2020).

Convention defining the Statute of the European Schools. Dostopno na: https://www.eursec.eu/BasicTexts/SW1_21994A0817-en.pdf (24. 2. 2020).

Elaborat Evropske šole Ljubljana, Ljubljana; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016.

Evropska šola Ljubljana. Dostopno na: <https://eslj.sclj.si/en/> (29. 5. 2020).

Framework for and organisation of continuous professional development in the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2016-01-D-40-en-5.pdf> (24. 2. 2020).

General Rules of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2014-03-D-14-en-8.pdf> (4. 3. 2020).

Internal structures in the nursery, primary and secondary cycles. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2019-04-D-13-en-1-ANNEX-I.pdf> (24. 2. 2020).

Kroflič, M., Klemenčič Glavica, M., Žveglič, M. idr.: Distance-learning and teaching of Slovenian in a web classroom. V: Schola Europaea Panorama. European School Brussels, str. 78–85, 2010.

Language Policy of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2019-01-D-35-en-2.pdf> (24. 2. 2020).

Locations of the Accredited European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/en/Accredited-European-Schools/locations> (29. 5. 2020).

Locations of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/en/European-Schools/locations> (29. 5. 2020).

Poznanovič Jezeršek, M. idr.: Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik na sekundarni stopnji izobraževanja (S1-S7) : prilagoditve Učnega načrta za predmet slovenščina v RS (1998), 2008, 2017, Dostopno na: <https://www.eursc.eu/Syllabuses/2017-09-D-10-sl-2.pdf> (29. 5. 2020).

Pravilnik o izvajanju programa Evropske šole Ljubljana. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2018-01-2001?sop=2018-01-2001> (24. 2. 2020).

Quality Assurance and Development in the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2000-D-264-en-2.pdf> (24. 2. 2020).

Quality Teaching in the European School – Booklet. Dostopno na: <https://gudee.eu/DOC2016/2015-09-D-3-en-2-Booklet.pdf> (26. 2. 2020).

Reform of the European School System. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2009-D-353-en-4.pdf> (24. 2. 2020).

Regulations for members of the seconded staff of European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2011-04-D-14-en-11.pdf> (24. 2. 2020).

Regulations on Accredited European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/Documents/2019-12-D-12-en-1.pdf> (4. 3. 2020).

Revision of the Decisions of the Board of Governors concerning the organisation of studies and courses in the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2019-04-D-13-en-1.pdf> (24. 2. 2020).

Rules of Procedure for the Joint Teaching Committee. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2016-09-D-8-en-6.pdf> (24. 2. 2020).

Schola Europaea: Office of the Secretary-General of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/en> (28. 5. 2020).

Stanonik, M. idr.: Učni načrt za vse tretje jezike (J3)/predmet slovenščina kot tretji jezik (J3) v Evropskih šolah, 2020 (prilagoditve v pripravi).

Structure for all syllabuses in the system of the European Schools. Dostopno na: <https://www.eursc.eu/BasicTexts/2019-09-D-27-en-3.pdf> (24. 2. 2020).

Zakon o ratifikaciji Konvencije o statutu Evropskih šol. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3981> (24. 2. 2020).

Žveglič, M.: Pouk slovenščine na primarni stopnji izobraževanja v Evropski šoli s sedežem v Bruslju. V: Informacija o pouku slovenščine v okviru jezikovne sekcije v Evropski šoli Bruselj I na primarni stopnji izobraževanja, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2007.

Rot Vrhovec, A., Križaj M., Žveglič, M. idr.: Priporočila za pouk slovenščine v predšolskem obdobju Evropskih šol, Ljubljana; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2020.

Žveglič, M., Poznanovič, M.: Slovensko predsedovanje organom Evropskih šol, *Slovenščina v šoli*, 2009.

Žveglič, M. idr.: Učni načrt za predmet slovenščina kot prvi jezik (L 1) v Evropskih šolah s sedežem v Bruslju na primarni stopnji izobraževanja: prilagoditve Učnega načrta za predmet slovenščina v RS (1998), 2006, 2011, 2017, 2020 (posodobitve v pripravi). Dostopno na: <https://www.eursec.eu/Syllabuses/2011-01-D-67-sl-4.pdf> (29. 5. 2020).

Žveglič, M., Stanonik, M.: Učni načrt za predmet slovenščina kot dodatni jezik na primarni stopnji Evropske šole Ljubljana (prilagoditve), Ljubljana; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2018.